

Nezvratná liturgická reforma

V článku naleznete překlad úplného projevu papeže Františka při audienci pro účastníky italského národního liturgického týdne ve čtvrtek 24. srpna 2017, jak jej přetiskl vatikánský deník *L'Osservatore Romano* dne 25. 8. 2017.

Nezvratná reforma

Papež potvrdil nutnost pokračování v liturgické obnově započaté II. vatikánským koncilem „*Můžeme s jistotou a pravomocí církevního učitelského úřadu prohlásit, že reforma je nevratná*“. *Toto tvrzení představuje ústřední bod projevu, který papež František pronesl k účastníkům 68. italského národního liturgického týdne, které přijal na audienci v Aule Pavla VI. ve čtvrtek 24. srpna dopoledne.*

Drazí bratři a sestry, dobré dopoledne.

Vítám vás všechny a děkuji panu prezidentovi, jeho excelenci Mons. Claudiu Maniagovi, za slova, kterými představil tento Národní liturgický týden, který se koná 70. let od zrození Liturgického centra (*Centro di Azione Liturgica*).

Za tuto dobu došlo v dějinách církve a zejména v dějinách liturgie k podstatným a nejenom povrchovým událostem. Jako nelze zapomenout na Druhý vatikánský koncil, tak bude připomínána liturgická reforma, která z něho vyplynula.

Koncil a reforma jsou dvě přímo spojené události, které nenastaly znenadání, ale byly připravovány dlouho předem. Dovědčuje to jednak vznik hnutí, které bylo nazváno liturgickým, a odpovědi papežů na nešvary vyskytující se v církevní modlitbě. Je-li vnímána potřeba, třebaže ještě není známo řešení, je nutné dát věci do pohybu.

Mám na mysli papeže Pia X., který dal nový řád posvátné hudbě,¹ položil nový důraz na nedělní bohoslužbu² a ustanovil komisi pro všeobecnou reformu liturgie, vědom si toho, že se jedná o „dílo stejně velké jako dlouhodobé, a proto – jak sám uznával – bude nezbytné, aby přešly mnohé roky před tím, než se tato liturgická stavba (...) znovu objeví v záři své důstojnosti a harmonii, očištěné od bídy zestárnutí.“³

Reformní projekt byl pak převzat papežem Piem XII. a jeho encyklikou *Mediator Dei*⁴ a ustanovením studijní liturgické komise,⁵ také on učinil některé konkrétní kroky týkající se revize žaltáře,⁶ omezení eucharistického postu, užívání živého jazyka v rituálu a důležité reformy velikonoční vigílie a Svatého týdne.⁷ Na základě tohoto impulzu a po příkladu dalších národů povstalo v Itálii Liturgické centrum, vedené biskupy vyznačujícími se péčí o svěřený lid a animované vědci, kteří krom liturgické pastorače také milovali církve.

Druhý vatikánský koncil pak jako dobré ovoce na stromu církve nechal vyžrát Konstitucí o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium* (SC), jejíž linie všeobecné reformy odpovídaly na skutečné potřeby a na konkrétní naději na obnovu: na touhu po živé liturgii pro církve zcela oživanou slavenými tajemstvími. Konstituce obnoveným způsobem vyjádřila trvalou vitalitu modlících se církve a zároveň projevila starost o to, „aby věřící nebyli přítomni tajemství víry jako stranou stojící a němí diváci, ale aby mu pomocí obřadů a modliteb dobře rozuměli. Mají mít uvědomělou, zbožnou a aktivní účast na posvátném úkonu“ (SC 48). Blahoslavený Pavel VI. vysvětloval první kroky ohlášené reformy těmito slovy: „Je dobré si povšimnout, že právě autorita církve chce, prosazuje a zahajuje tento nový způsob modlitby, aby mohla růst ve svém duchovním poslání [...]; neváhejme tedy a staňme se nejprve učedníky a potom zastánci této začínající školy modlitby.“⁸

Směr naznačený koncilem dostal formu – podle principu úcty ke zdravé tradici a oprávněnému pokroku (srov. SC 23)⁹ – v liturgických knihách, které promulgoval bl. Pavel VI., které byly dobře přijaty biskupy, kteří se účastnili koncilu, a které jsou nyní téměř 50 let všeobecně užívány v římském obřadu. Praktická aplikace pod vedením biskupských konferencí jednotlivých zemí dosud probíhá, protože k obnově mentality nestačí reformovat liturgické knihy. Tyto knihy reformované podle dekretů Druhého vatikánského koncilu zahájily proces, který vyžaduje čas, věrnou recepci,

praktickou poslušnost, moudré uskutečňování nejprve svěcenými služebníky, ale také dalšími příslušujícími, zpěváky a všemi, kdo se účastní liturgie. Ve skutečnosti víme, že liturgická výchova pastýřů a věřících je výzvou, které je třeba čelit stále znovu. Sám papež Pavel VI. rok před svojí smrtí řekl, že je „třeba nechat definitivně odumřít rozkladný kvas, který je zhoubný v jednom i druhém směru, a celistvě podle správných inspirativních kritérií aplikovat reformu Nami schválenou na základě hlasování koncilu.“¹⁰

V tomto směru je třeba pracovat ještě dnes, zejména znovu objevováním motivů rozhodnutí přijatých liturgickou reformou, překonáním neopodstatněných a povrchních výkladů, neúplné recepce a zkomolenin. Neznamená to přehodnotit reformu a provést revizi jejích rozhodnutí, nýbrž lépe poznat jejich implicitní důvody jednak pomocí historické dokumentace, jednak i vnitřním osvojením si inspirativních principů a dodržováním disciplíny, kterou se řídí. Po těchto úkonech magisteria, po této dlouhé cestě můžeme s jistotou a pravomocí církevního učitelského úřadu prohlásit, že reforma je nevratná.

Poslání prosazovat a opatrovat liturgii je svěřeno Apoštolskému stolci a diecézním biskupům, na jejichž odpovědnost a autoritu nyní velmi spoléhám. Týká se to také národních a diecézních organismů liturgické pastorační, formačních institutů a seminářů. V tomto formačním prostředí se vyznačuje Liturgické centrum (Centro di azione liturgica) se svými programy, mimo jiné také každoročním Liturgickým týdnem.

Poté, co jsme v paměti znovu prošli tuto cestu, rád bych se nyní dotkl některých aspektů s ohledem na téma, o němž jste přemýšleli v těchto dnech, tj. „Živá liturgie pro živou církev“.

– Liturgie je „živá“ z důvodu živé přítomnosti Toho, který „svou smrtí naši smrt přemohl a svým vzkříšením obnovil život“ (1. velikonoční preface). Bez reálné přítomnosti Kristova tajemství neexistuje žádná živost liturgie. Jako bez srdečního tepu není lidský život, tak bez pulsujícího Kristova srdce neexistuje liturgický úkon. Liturgie je totiž definována jako aktualizace kněžství Ježíše Krista v posvátných znameních, oběť Jeho života s rukama rozpjatými na kříži, kněžství ustavičně zpřítomněné skrze obřady a modlitby, nejvíce v jeho těle a krvi, ale také v osobě kněze, hlásáním Božího Slova a v lidu shromážděnému k modlitbě v Jeho jménu (srov. SC 7). Mezi viditelná znamení neviditelného tajemství patří oltář, znamení Krista, živého kamene, který lidé odhodili, ale který se stal nárožním kvádrem duchovní budovy, kde je Bohu vzdávána pocta v duchu a v pravdě (srov. 1 Petr 2,4; Ef 2,20). Oltář, střed, k němuž se v našich kostelech obrací pozornost,¹¹ je proto zasvěcován, mazán křížem, okuřován kadidlem, líbán a uctíván: k oltářům směřuje pohled těch, kdo se modlí kněze a věřících, kteří jsou okolo něho svoláni k posvátnému shromáždění¹²; na oltář je kladen dar církve, který Duch proměňuje ve svátost Kristovy oběti; z oltáře se rozděluje chléb života a kalich spásy, „abychom byli jedno duše a jedno tělo v Kristu“ (III. eucharistická modlitba).

– Liturgie je životem veškerého lidu církve.¹³ Liturgie je totiž svojí povahou „lidová“ a nikoli klerikální, a – jak plyne z etymologie – je službou *pro* lid, ale také službou, *kteřou koná* lid. Jak připomínají mnohé liturgické modlitby, je to činnost, kterou koná Bůh sám ku prospěchu svého lidu, ale také činnost lidu, který naslouchá Bohu, jenž mluví, a reaguje tím, že Jej chválí, vyzývá a přijímá nevyčerpatelný pramen života a milosrdenství, plynoucí z posvátných znamení. Církev v modlitbě přijímá všechny, jejichž srdce naslouchá evangeliu, aniž by někoho vylučovala. Volání jsou malí i velcí, bohatí i chudí, děti i staří, zdraví i nemocní, spravedliví i hříšníci. Podle obrazu „nespočetného zástupu“, který slaví liturgii v nebeské svatyni (srov. Zj 7,9), přesahuje liturgické shromáždění v Kristu každé omezení věku, rasy, jazyka a národa. Tento „lidový“ rozměr liturgie nás odkazuje k její inkluzivitě a nikoli exkluzivitě, podporuje společenství se všemi, nikoli unifikaci, poněvadž povolává každého v jeho poslání i originalitě, aby přispěl k budování Kristova těla: „Eucharistie není svátost ‚pro mne‘, je to svátost mnohých, kteří tvoří jediné tělo; věřící, svatý Boží lid“.¹⁴ Nesmíme tedy zapomínat, že liturgie je především výrazem zbožnosti (*pietas*) veškerého Božího lidu a pokračuje pak zbožnými úkony a pobožnostmi, které známe pod jménem lidová zbožnost a které je třeba doceňovat a povzbuzovat v souladu s liturgií.¹⁵

– Liturgie je život a nikoli idea. Vede totiž k prožívání iniciační zkušenosti, jež proměňuje způsob myšlení a jednání, a nikoli k rozmnožování výbavy vlastních idejí o Bohu. Liturgická bohopocta

„není především naukou, které je třeba rozumět, nebo ritem, který je třeba konat, i když tím je přirozeně také. Podstatně je však zdrojem života a světla pro naši cestu víry“.¹⁶ Duchovní reflexe se liší od liturgie, která je „účastí na Božím tajemství, přenáší do tohoto tajemství a umožňuje v něm přebývat“.¹⁷ Existuje značný rozdíl mezi výrokem, že Bůh existuje, a prožíváním, že nás Bůh miluje tady a teď takovými, jací jsme. V liturgické modlitbě zakoušíme společenství, jež je neseno nikoli abstraktní myšlenkou, nýbrž konáním, jehož činitelem je Bůh i my, Kristus a církve. Obřady a modlitby (srov. SC 48) tím, čím jsou, a nikoli vysvětleními, která o nich podáváme, se proto stávají školou křesťanského života, určenou těm, kdo mají uši, oči a srdce otevřené přijetí povolání a poslání Ježíšových učedníků. To je přístup mystagogické katecheze konané Otci a převzaté také Katechismem katolické církve, který o liturgii, eucharistii a dalších svátostech pojednává ve světle textů a obřadů dnešních liturgických knih.

Církve je opravdu živá a tvoří jediné živé bytí s Kristem, je nositelkou života, je mateřská, misionářská, vychází vstříc bližnímu, vybízí ke službě, aniž by sledovala mondénní mocnosti, které ničí plodnost. Proto, když slaví svatá tajemství, připomíná Marii, Pannu chvalozpěvu *Magnificat*, a kontempluje v ní „jako v čistém obraze to, čím sama touží a doufá zcela být“ (SC 103).

Nakonec, nemůžeme zapomenout, že bohatství modlících se „katolické“ církve přesahuje římský ritus, který třebaže je nejrozšířenější, není jediný. Soulad rituálních tradic Východu a Západu propůjčuje působením téhož Ducha hlas jediné církvi, která se modlí skrze Krista, s Kristem a v Kristu ke slávě Otce a pro spásu světa.

Drazí bratři a sestry, děkuji vám za vaši návštěvu a povzbuzuji zodpovědné z Liturgického centra, aby pokračovali s věrností původní inspiraci, totiž sloužit modlitbě svatého Božího lidu. Liturgické centrum se vždy vyznačovalo péčí o liturgickou pastorační ve věrnosti pokynů Svatého stolce a biskupů a těšilo se z jejich podpory. Dlouhá zkušenost Liturgických týdnů, které se konaly v mnoha italských diecézích, spolu s časopisem *Rivista Liturgica*, pomohla uvést liturgickou obnovu do života farností, seminářů a řeholních komunit. Nechyběla únava, ale ani radost. O tento úkol vás žádám také dnes: pomáhat svěceným služebníkům a dalším příslušujícím, zpěvákům, umělcům a hudebníkům spolupracovat takovým způsobem, aby liturgie byla „pramenem a vrcholem životnosti církve“ (srov. SC 10). Prosím vás, abyste se za mne modlili, a ze srdce vám uděluji apoštolské požehnání.

¹ Srov. Motu proprio *Tra le sollecitudini* z 22. listopadu 1903, ASS 36 (1904) 329-339.

² Srov. Apoštolská konstituce *Divino afflatu* z 1. listopadu 1911, AAS 3 (1911) 633-638.

³ Motu proprio *Abhinc duos annos* z 23. října 1913, AAS 5 (1913) 449-450.

⁴ Z 20. listopadu 1947, AAS 39 (1947), 521-600.

⁵ Srov. Posvátná kongregace pro obřady, Historická sekce, 71, „Memoria sulla riforma liturgica“ (1946).

⁶ Srov. Motu proprio *In cotidianis precibus* z 24. března 1945, AAS 37 (1945) 65-67.

⁷ Srov. Posvátná kongregace pro obřady, Dekret *Dominicae Resurrectionis*, z 9. února 1951, AAS 43 (1951), 128-129; Tatáž, Dekret *Maxima Redemptionis* z 16. listopadu 1955: AAS 47 (1955), 838-841.

⁸ Generální audience dne 13. ledna 1965.

⁹ „La riforma dei riti e dei libri liturgici fu intrapresa quasi immediatamente dopo la promulgazione della costituzione *Sacrosanctum Concilium* e fu attuata in pochi anni grazie al considerevole e disinteressato lavoro di un grande numero di esperti e di pastori di tutte le parti del mondo (srov. SC 25). Questo lavoro è stato fatto sotto la guida del principio conciliare: fedeltà alla Tradizione e apertura al legittimo progresso (srov. tamtéž, 23); perciò si può dire che la riforma liturgica è strettamente tradizionale “ad normam Sanctorum Patrum” (srov. tamtéž, 50; IGMR 6)» (Jan Pavel II, Apoštolský list *Vicesimus quintus annus*, 4).

¹⁰ „Un punto particolare della vita della Chiesa attira oggi di nuovo l'attenzione del Papa: i frutti indiscutibilmente benèfici della riforma liturgica. Dalla promulgazione della Costituzione conciliare Sacrosanctum Concilium è avvenuto un grande progresso, che risponde alle premesse poste dal movimento liturgico dello scorcio finale del sec. XIX, e ne ha adempiute le aspirazioni profonde, per cui tanti uomini di Chiesa e studiosi hanno lavorato e pregato. Il nuovo Rito della Messa, da noi promulgato dopo lunga e responsabile preparazione degli organi competenti, e nel quale sono stati introdotti, accanto al Canone Romano, rimasto sostanzialmente immutato, altre eulogie eucaristiche, ha portato frutti benedetti: maggiore partecipazione all'azione liturgica; più viva consapevolezza dell'azione sacra; maggiore e più ampia conoscenza dei tesori inesauribili della Sacra Scrittura; incremento del senso comunitario nella Chiesa. Il corso di questi anni dimostra che siamo nella via giusta. Ma vi sono stati, purtroppo — pur nella grandissima maggioranza delle forze sane e buone del clero e dei fedeli — abusi e libertà nell'applicazione. È venuto il momento, ora, di lasciar cadere definitivamente i fermenti disgregatori, ugualmente perniciosi nell'un senso e nell'altro, e di applicare integralmente nei suoi giusti criteri ispiratori, la riforma da Noi approvata in applicazione ai voti del Concilio“. (Promluva *Gratias ex animo*, 27. června 1977, *Insegnamenti di Paolo VI*, XV [1977], 655-656).

¹¹ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, č. 299; *Římský pontifikál*, Obřad zasvěcení oltáře, Úvod, č. 155 a 159.

¹² „On je tím místem, kde nám tvůj Syn připravuje svou hostinu, a tvá církev se živí svatým chlebem života, aby byla jedno tělo a jedna duše.“ (*Římský pontifikál*, Obřad zasvěcení oltáře, č. 60, Preface).

¹³ „Liturgické úkony nejsou soukromé úkony, nýbrž slavnostní projevy církve. Církev však je „svátost jednoty“. Je to svatý lid, sjednocený a uspořádaný pod vedením biskupů. Proto tyto úkony přísluší celému tělu církve, jsou projevem celého těla a na celé tělo působí.“ (SC 26)

¹⁴ Homilie o slavnosti Těla a krve Páně, 18. června 2017, *L'Osservatore Romano*, 19-20 giugno 2017, str. 8.

¹⁵ Srov. SC 13; Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, z 24. listopadu 2013, 122-126, AAS 105 (2013), 1071-1073.

¹⁶ Homilie při mši na 3. neděli postní v římské farnosti Všech svatých, 7. března 2015.

¹⁷ Homilie od sv. Marty, 10. února 2014.

¹⁸ „Ecco perché ci fa tanto bene il memoriale eucaristico: non è una memoria astratta, fredda, nozionistica, ma la memoria vivente e consolante dell'amore di Dio. [...] Nell'Eucaristia c'è tutto il gusto delle parole e dei gesti di Gesù, il sapore della sua Pasqua, la fragranza del suo Spirito. Ricevendola, si imprime nel nostro cuore la certezza di essere amati da Lui.“ (Homilie o slavnosti Těla a Krve Páně, 18. června 2017, *L'Osservatore Romano*, 19-20 giugno 2017, str. 8).

Papežův projev byl publikován v italštině v L'Osservatore romano, 24 agosto 2017, str. 8. S využitím vybraných pasáží přeložených P. Milanem Glaserem, SJ pro RadioVaticana.cz přeložil R. T.

Úvodní obrázek ilustroval text projevu také v L'Osservatore Romano: Nikolai Taidakov, "Liturgy hour" (2017).

Převzato z www.liturgie.cz